

4-сурет. Ағаштан жасалған жиһаз

Есік үйде ең маңызы зор жиһаз. Есіктер бұрындары ағаштан ғана жасалып келген болса қазіргі уақытта есіктер темірден, пластастан, әйнектен де жасалатын болды. Әрине, киіз үйдің есіктері әрқашанда ағаштан жасалуы керек. Себебі көшуге жеңіл әрі ыңғайлы. Ал есіктік берік болуы тікелей материалдың сапалы болғандығында. Есік кез-келген ағаш материалдарынан жасала бермейд. Қарағай, самырсын, емен сияқты ағаштардан жасалып әшекейленеді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Степанов Б.А. Ұста мен ағаш ұстасының анықтамалығы: оқу құралы. басына арналған нұсқаулық. проф. білім. - М.: «Академия» баспа орталығы, 2010.-304с.
2. Анықтама Ағаш және жиһаз өндірісінің шебері: оқу құралы. басына арналған нұсқаулық. проф. білім. - М.: «Академия» баспа орталығы, 2010.-304с.
3. Г.И. Ключев Ағаш ұстасы (негізгі деңгей): оқулық. жәрдемақы. - М.: «Академия» баспа орталығы, 2007.-80-ші жылдар.

ӨОК712.41.3

МҮМКІНДІГІ ШЕКТЕУЛІ АДАМДАР ҮШІН ҚОЛЖЕТІМДІЛІКТІҢ АРНАЙЫ ҚҰРАЛДАРЫН ҚОЛДАНА ОТЫРЫП, ӘМБЕБАП ОРТАНЫ ЖОБАЛАУ

Саринжапова Меруерт Ерлановна

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразиялық Ұлттық Университеті,
Қазақстан Республикасы, Нұр-Сұлтан
Ғылыми жетекшісі – Садыкова Ж.М. Байжанова Ж.Б.

Қазіргі заманғы дизайн білім берудегі маңызды міндеттердің бірі-шығармашылық қызметке қабілетті, өзінің кәсіби бағыты аясында белгілі бір әмбебаптығы бар тұлғаны қалыптастыру. Бұл бағыттың өзектілігі дизайн саласындағы әр түрлі салалардағы күрделі мәселелерді шешуге құзыретті дизайн маманының қоғамдағы қажеттілігімен анықталады.

Халықтың үштен бір бөлігін өзіне-өзі қызмет көрсету және қозғалу кезінде қиындық көретін денсаулық мүмкіндіктері шектеулі адамдар құрайды: мүгедектерден басқа, оларға уақытша денсаулығы бұзылған балалар арбалары бар адамдар, ересек жастағы адамдар, жүкті әйелдер және т.б. кез келген адам өз өмірінің әртүрлі кезеңдерінде осы топта болуы мүмкін. Осыған байланысты мемлекет пен қоғам әлеуметтік маңызы бар мәселелерді шешуге жағдай жасайтын, адам өмірінің қолайлы ортасын құра отырып, осы мәселеге назар аударуы керек. Мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін кедергісіз орта - бұл тәуелсіз және толыққанды өмір салтын жүргізу мүмкіндігі болып саналады.

Қазіргі қаланың әлеуметтік кеңістігі физикалық және символдық кедергілерге толы. Мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін қалалық инфрақұрылымның, ақпараттың, әлеуметтік қызметтердің, білім беру мен жұмыспен қамтудың қол жетімділігі проблемалары әлеуметтік теңсіздіктің көбею факторына және тәуелсіз өмірге кедергі болады [1].

Жобаланатын ортадағы қолжетімділік жобалау объектісінің топологиясы және қала

құрылысы рөлі, оның әлеуметтік маңыздылығы, көлемдік-жоспарлау шешімі, конструктивтік ерекшеліктері, сәулет-көркемдік құндылығы сияқты аспектілерді ескере отырып қалыптастырылады.

Әлеуметтік-экономикалық аспект жұмыс орындарының, тұрғын үйдің, әлеуметтік инфрақұрылым объектілерінің кедергісіз болуын жобалау кезінде халықтың барлық топтарын белсенді әлеуметтік өмірге тарту жағдайында қол жеткізу қажеттілігінен көрінеді. Кез-келген денсаулығы бұзылған балалар мен ересектердің әлеуметтенуі «инклюзия» сияқты ұғыммен сипатталады. Бұл терминнің тұжырымы «қоғамның барлық мүшелері еркін таңдау құқығына ие және қоғамды дамытатын қатысуға қатысты қарапайым адамдар мен өмірлік мүмкіндіктері шектеулі адамдардың өмір сүру формасы» ретінде берілген [2].

Мүмкіндігі шектеулі адамдарға қойылатын талаптардың барлық критерийлерін ескеретін қалалық ортаны жобалау: қолжетімділік, қауіпсіздік, ақпараттық мазмұн, жайлылық, қоғамдық аймақтың қалалық орналасуына негізделетін болады. Барлық адамдар үшін ыңғайлы және эргономикалық аймақтарды жобалау кезінде қол жетімді ортаны жасайтын кеңістікті жобалаудың көптеген әдістері өте маңызды. Оларға мыналар жатады: өлшемдік сипаттамалар, оңтайлы көріну аймақтары, түс және шу жайлылық, тактильді әртүрлілік, жарықтандыру, қоршаған жасанды ортаның сәулеттік және кеңістіктік анықтығы.

Қазақстандық жобалау типологиясын және кедергісіз тұрғын үй құрудың қала құрылысы аспектісін талдау кезінде тұрғын үй құрылысының жобалық шешімдері іс жүзінде инвестор мен басқарушы компанияның ерік-жігеріне байланысты екендігі анықталды, олар аз мобильді тұрғындар үшін тұрғын үй мен ауланың қолжетімділік дәрежесі туралы өз түсініктерін көрсетеді. Олардың көзқарасы бойынша негізгі элемент-кіреберістегі пандус немесе жер деңгейіндегі кіреберіс. Бұл ретте кіру тобының ішіндегі сатылар мен табалдырықтар, үйшілік алаңдардың өлшемдері, жарықтандырудың жайлылығы, навигацияға арналған түсті және тактильді беттер ескерілмейді.

Тұрғын ортаның жайлылығының сапасын бағалау үшін қазақстандық нормативтік базада барлық адамдар, соның ішінде қарт адамдар, ұтқырлығы шектеулі адамдар, мүгедектер және т.б. үшін жайлылық сияқты параметр қойылмаған, қазіргі заманғы зерттеулерде кеңістіктің эргономикасының мәні өте кең диапазонға ие – қалалық ортаның дизайнынан бастап тұрғын үйді жобалаудың эргономикалық принциптеріне дейін [3]. Жобалаудың эргономикалық негіздері жайлылықтың қалыптасуында негізгі болып табылады, алайда бас жоспарларды әзірлеу сатысында жобалауда адамдардың психофизиологиялық қабылдау ерекшеліктерін ескеретін эргономикалық талаптар қолданылмайды.

Қол жетімділікті ұйымдастырудағы жобалаудың ғарыштық жоспарлау аспектісі ғимараттардағы тіршілік ету мүмкіндігі мен ыңғайлылығын ғана емес, сонымен қатар жасанды ортада болу қауіпсіздігін де анықтайтын негізгі және ажырамас фактор болып табылады. Кеңістіктік сипаттамаларға сүйене отырып, қол жетімділік құралдарын – пандустарды, көтергіштерді, таңбалау жолақтарын, тұтқаларды, қоңырау түймелерін және басқаларды негізсіз жобалаудан аулақ болуға болады. Бұл дегеніміз, жобалауға арналған нұсқаулықтардың қажетті базасына ие бола отырып, кедергілерден Бостандық және «барлығына арналған дизайн» сияқты сапа стандартына ие ғимарат пен құрылымның кеңістіктік ортасын табиғи түрде алуға болады. Әрине, дизайнның мұндай принциптері міндетті мәртебеге ие болуы керек және жеке қоғамдық немесе тұрғын үй ғимараттары үшін таңдамауы керек, өйткені олар алдын-ала сатысында жүзеге асырылатын икемді тәсілді ұсынады.

Қоғамдық және рекреациялық кеңістіктегі осындай көзқарастың мысалы "Барлығына арналған дизайн" нұсқаулығын әзірлеу және жүзеге асыру болды. Қоғамдық бос кеңістік – Берлин" [4]. Айта кету керек, бұл нұсқаулық құрылыстағы отандық басқару құжаттарынан түбегейлі ерекшеленеді, өйткені ол дизайнға серпін береді және мүмкін әрекеттердің сипаттамалық нұсқаулығын қамтиды.

Жобалық шешімдердің кеңістіктік сипаттамалары эскиздік даму сатысында қалыптасады, демек, сонымен бірге әмбебап дизайн мен әмбебап дизайн қажет. Әмбебап дизайнның бастапқы түсіндірмесі тек мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін жобалау саласы ретінде түсініліп, оны қолдану негізінде көмекші технологиялардың міндеттілігі болды. Бірақ болашақта терминология жетілдірілді, қол жетімді ортаны жобалауды жобалау процесінің жалпы міндеттерінен ажыратпау

қажеттілігі туындады. Осыған байланысты жобалық шешімдердің әмбебаптығына негізделген принциптер пайда болады.

Әмбебап дизайн принциптері тек қажет болған жағдайда ғана мүмкіндігі шектеулі адамдар үшін кедергісіз болуды қамтамасыз ететін арнайы немесе көмекші құралдар қолданылатынын білдіреді. Оларды қолдана отырып, кейбір жағдайларда мүгедектер топтарының бірінің ортасын пайдалануды жеңілдететін арнайы жабдықты пайдалану кейде басқа мүмкіндігі шектеулі адамдарға қиындық тудыруы мүмкін екенін есте ұстаған жөн. Мысалы, көптеген адамдардың қозғалыс жолдарында ойластырылмаған тактильді плиткалар балалар мен мүгедектер арбаларының қозғалысына немесе тіпті адамдардың келе жатқан ағымына қиындық тудыруы мүмкін.

Қолданыстағы нормативтік құжаттарға сәйкес, Қызмет көрсетілетін жерлердегі барлық қалалық кеңістіктер, қозғалыс жолдары, кіру аймақтары мен қоғамдық ғимараттар халықтың қауқары аз топтарының қолжетімділік талаптарына сәйкес келуі тиіс. Міндетті түрде қолжетімділік дәрежесімен жобаланатын қоғамдық ғимараттар мен құрылыстар, рекреациялық аймақтар мен саябақ аумақтары да эскиздік жоба сатысында әмбебап тәсілге сәйкес келуге тиіс. Шын мәнінде, тек тұрғын үй құрылысы саласында жобалау немесе қайта құру болашақ үй иелерінің немесе жалға алушылардың мақсатты сұраныстарына тікелей байланысты болуы мүмкін, бұл арнайы жабдықтың болуын немесе болмауын қамтамасыз етуі мүмкін. Дегенмен, нормалар арнайы жабдықтар мен құрылғыларды пайдалануды реттейді немесе мүгедектер үшін кресло-арбадағы ең үлкен өлшемдер ретінде параметрлер орнатылады.

Сонымен, қоршаған ортаның қол жетімділігін қалыптастыру үшін дизайн аспектілері шешуші болып табылады. Әмбебап дизайн принциптері бойынша жобалық шешімдерді әзірлеу, егер алдын-ала жобалау процесі көмекші құрылғыларды қолдануды анықтайтын қол жетімділік критерийлері мен шарттарын түсінумен жүргізілсе, мүмкін болады. Арнайы қол жетімділік құралдарын қолдану жобалық жағдайларға сәйкес келеді. Жобалық іс-қимылдарды жүзеге асыру үшін ұсынымдарда, анықтамалық құралдарда, жобалау қағидаларында және қандай да бір бұзушылықтары бар мүгедектер үшін арнайы шешімдерді орналастыру жөніндегі ақпаратты құрастыруды болдырмайтындай кедергісіз орта құру жөніндегі басқа да құжаттарда талап етіледі. Жүйелілік әмбебап кеңістікті жобалауда мүгедектер, қарттар, мүгедектер арбалары бар ата-аналар және т. б. қатысатын экологиялық жағдайларды модельдеу қажет

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Наберушкина Э. К. Мүгедектер үшін қалалық ортаның қолжетімділігі // әлеуметтік зерттеулер. 2010. № 9. С. 58-64.
2. Елина Д.Д. Қазіргі қоғамды Инклюзия түсінігі / Д.Д. Елина,Т.М. Пахолкина, Е.А. Задумкина // Nauchforum.ru: интернет-изд. 2016. – URL: [https://nauchforum.ru/archive/MNF_humanities/11\(39\).pdf](https://nauchforum.ru/archive/MNF_humanities/11(39).pdf)
3. Бударин Е.Л. Заманауи тұрғын үйдің сәулеті мен дизайнындағы Эргономика қағидасының ерекшеліктері / Е.Л. Бударин, Н.А. Сапрыкина // Дизайн онтологиясы.– 2016. –№ 2 (20). – С. 206–215.
4. Berlin – Design for all. Public Outdoor Space // Berlin.de. – 2012. – URL: https://www.stadtentwicklung.berlin.de/bauen/barrierefreies_bauen/download/designforall/apb_red_broschure_en.pdf (дата обращения: 24.10.2019).

ӨОК712. 04

ЭТНОДИЗАЙН ТҮСІНІГІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЗАМАНАУИ ЖАҒДАЯТЫ

Сейтмурат Балжан

baljan.syetmurat@bk.ru

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті студенті

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Бегімбай К.М.

6066